

Tilburg University

Criminologie en geschiedenis

Fijnaut, C.J.C.F.

Published in:
Delikt en Delinkwent

Publication date:
1978

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Fijnaut, C. J. C. F. (1978). Criminologie en geschiedenis. *Delikt en Delinkwent*, 8(4), 225-227.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

April 1978

Criminologie en geschiedenis

Tot op heden is criminologie slechts in zoverre historisch gericht dat in (sommige van) de gehanteerde theorieën aandacht wordt geschonken aan het verleden ter verklaring van actuele verschijnselen en dat in handboeken soms een historisch overzicht wordt gegeven van deze theorieën en van het onderzoek dat in hun spoor werd verricht. De aandacht voor misdaad en misdaadbestrijding in vroeger tijden was steeds erg gering.

Hoe a-historisch criminologie momenteel nog in dit opzicht is, wordt treffend geïllustreerd door het pas verschenen criminologische verzamelwerk *Tegen de regels*, dat werd samengesteld door de commissie onderwijs van de Nederlandse Vereniging voor Kriminologie. In dit ruime overzicht van wat er heden ten dage zoal te koop is op criminologisch gebied, is geen enkel voorbeeld van historische studie van misdaad en misdaadbestrijding opgenomen.

Maar in deze situatie lijkt wijziging te komen. Deze vernieuwing stamt niet uit de criminologie zelf, hoewel hier de afgelopen jaren door de meer intense studie van de reactie op misdadig gedrag wel enige vraag naar historische studie is gegroeid: hoe is is dat allemaal (politie, magistratuur, gevangeniswezen) tot stand gekomen? Zij vloeit in hoofdzaak voort uit de ontwikkeling die de geschiedschrijving de afgelopen 50 jaar heeft doorgemaakt.

Traditioneel was de geschiedschrijving vooral gericht op diplomatieke en militaire gebeurtenissen en op het hoog-politieke leven. Voor de systematische studie van de algemene sociale, politieke en economische omstandigheden waarin de verschillende bevolkingsgroepen het dagelijks leven sleten en voor dit leven zelf was in deze geschiedschrijving weinig plaats. Deze algemene kentering van de traditionele geschiedschrijving weerspiegelt zich in een van haar onderdelen die hier meer speciaal moet worden vermeld nl. de institutionele geschiedenis, in het feit dat de aandacht vooral uitging naar de belangrijke centrale instellingen, en dan nog vooral naar de personages en de procedures en niet naar de besluitvorming en het feitelijke optreden gedurende langere tijd. Voor lage instellingen en voor laaggeplaatste functionarissen was de belangstelling praktisch nihil.

Deze *élitaire* geschiedschrijving werd doorbroken door de sociaal-economische geschiedwetenschap zoals die op het Europese vasteland vooral onder invloed van de groep Franse historici rond het tijdschrift *Annales*, met name Lucien Fèbvre, Ernest Lebrousse en Fernand Braudel, is opgekomen. In deze nieuwe

April 1978

geschiedwetenschap, waarvan de beoefenaars vanaf het begin toenadering hebben gezocht tot de andere sociale wetenschappen, wordt geprobeerd om de maatschappelijke evolutie van hele gemeenschappen, met haar gelaagdheid in de tijd en met haar verschillende dimensies, in kaart te brengen, te beschrijven en te verklaren. Door deze vernieuwing is er ook ruimte gekomen voor de studie van het alledaagse leven van de gewone bevolking: gedachten, arbeid, huisvesting, vrijetijdsbesteding, armoede, politiek protest, relaties tot machtsgroepen in de samenleving.

In Frankrijk werd de studie van deze onderwerpen met name gestimuleerd door de vinnige kritiek van de befaamde katholiek-conservatieve historicus R. Mousnier op de marxistisch georiënteerde studie van de Rus Boris Porchnev over de volksopstanden in Frankrijk in de 17e eeuw, waarvan in 1963 de Franse vertaling verscheen. En langzamerhand zijn deze thema's daar meer speciaal het werkterrein van de sociale, zo men wil sociaal-politieke, geschiedenis geworden. In het Engelse taalgebied worden ze gewoonlijk samengebracht onder de noemer van de *history of the common people*.

De politieke en institutionele geschiedschrijving heeft meer moeite gehad dan de sociale en economische geschiedschrijving om de traditionele bedding te verlaten. Toch doet zich ook hier een kentering voor, — deels onder invloed van de ontwikkelingen in de sociale en economische geschiedwetenschap, deels onder invloed van de politieke sociologie. Niet langer wordt genoeg genomen met de beschrijving van grote mannen en politieke élites en met de belichting van de formele organisatie van het politieke en staatkundige leven maar steeds meer krijgen de algemene politieke situaties in de samenleving en de feitelijke werking van het staatsapparaat ("the realities of government") de aandacht.

Het was onvermijdelijk dat historici die deze nieuwe trends in de geschiedschrijving volgden, stootten op het fenomeen van de misdaad en op de instellingen die zich met de bestrijding van misdaad bezighouden, en dat zij deze onderwerpen verwerkten in hun onderzoeken. De laatste jaren verschijnen er zelfs al studies waarin historici zich uitsluitend met het misdaadfenomeen, vooral dan in het Ancien Régime, bezighouden.

In het Nederlandse taalgebied komen de hiervoor geschetste ontwikkelingen goed tot uitdrukking in het doctoraat van de historicus D. A. Berents, *Misdaad in de Middeleeuwen* (1976), waarin de resultaten worden gepresenteerd van het onderzoek dat de auteur instelde naar de criminaliteit in de stad Utrecht tussen 1300 en 1455. In dit onderzoek ging het er niet alleen om te achterhalen „in welke mate en in welke vorm de misdadigheid

zich in deze periode manifesteerde" maar ook om te zoeken naar een verklaring voor deze middeleeuwse criminaliteit. Het beeld dat Berents verschaft van de misdaad in het middeleeuwse Utrecht is werkelijk buitengewoon. De poging deze misdaad te verklaren is daarentegen heel wat minder geslaagd. Op de eerste plaats omdat een theorie, Merton's anomie-theorie, wordt gehanteerd die zeker in de (ongenuanceerde) vorm waarin Berents haar gebruikt, allang uit het criminologische gezichtsveld is verdwenen en zo ook nooit is toegepast in criminologisch onderzoek. Op de tweede plaats vindt men deze theorie helemaal niet terug in de opzet van het onderzoek terwijl zij in de uitwerking ervan op niet-overtuigende wijze aan de beschrijving van de verschillende categorieën van misdaad wordt vastgeplakt.

Dit voorbeeld — en zo zijn er in het buitenland ook aan te wijzen — laat zien dat in het historisch onderzoek van misdaad en misdaadbestrijding samenwerking tussen historici en criminologen belangrijk kan zijn. Belangrijk niet alleen voor de geschiedwetenschap maar zeker zo belangrijk voor de criminologie. In historisch onderzoek kan fundamenteeler inzicht worden gewonnen in de misdaadproblematiek van deze tijd dan via de (vaak oppervlakkige) studie van partikels van het eigentijdse gebeuren mogelijk is. Ook kan de criminologie de geschiedenis gebruiken als proefbank, om middels haar te onderzoeken welke de zwakke plekken en de sterke kanten van theorieën zijn. Niet minder belangrijk is dat criminologen (en niet alleen zij!) van de geschiedwetenschap iets kunnen leren over het analyseren van ingewikkelde verschijnselen zonder dood te lopen in disputen over de grenzen van disciplines en de mogelijkheden van interdisciplinaire samenwerking. Een uniek voorbeeld van vruchtbare samenwerking op onderhavig gebied is de „werkgroep strafrechthistorici" die in 1973 werd opgericht te Amsterdam. In de schoot van deze werkgroep werken criminologen, historici en juristen eendrachtig samen aan de studie van de misdaad en de strafrechtspleging in de 18e eeuw. Dit belangrijke initiatief waarover in het regionaal-historisch tijdschrift *Holland* van juni 1976 uitvoerig werd bericht, verdient navolging op ruimere schaal. Als meer criminologen „de historische uitdaging" aannemen dan zal 't ook mogelijk worden om de lijn door te trekken en de studie van de misdaadproblematiek in het verleden nauwer te laten aansluiten bij de studie van deze problematiek in de huidige tijd dan nu het geval is. Waardevolle vergelijking tussen hoe het vroeger was en hoe het tegenwoordig is vraagt om opvulling van de tussenliggende tijd.

Cyrille Fijnaut.